

Вітвицька Світлана Сергіївна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

АДАПТИВНИЙ ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ ОСВІТНО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні стрімкі зміни в суспільстві та пошук нових моделей організації освіти активізували адаптивні процеси. Нині важливою складовою реформи української вищої школи, стає адаптивний підхід до організації освітнього процесу у закладі вищої школи та створення освітньо-розвивального середовища, яке сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців нового типу, наділених якостями справжніх лідерів, наполегливих, ініціативних, конкурентно-спроможних, здатних використовувати свій творчий потенціал, набутий досвід у професійній діяльності, здатних адаптуватися до змінних умов сучасності. Проблема адаптивного підходу до створення освітньо-розвивального середовища у закладі вищої освіти актуалізується у зв'язку з інформатизацією суспільства, військовим станом в Україні, міграційними процесами, переміщенням молоді в нові умови навчання в Україні та поза її межами, психологічними стресами, потребою працювати в екстремальних умовах.

Тенденції розвитку поняття «адаптація» у межах освітнього процесу висвітлено у працях В. Бондаря (специфіка сучасної адаптивної вищої школи,

В. Пішванової (принципи адаптивного навчання), С. Прийми (особливості функціонування інтелектуальних адаптивних навчальних систем), П. Федорука (адаптивні системи індивідуально-дистанційного навчання на засадах новітніх Web-технологій) та ін.

Проблему створення та функціонування освітнього середовища досліджували зарубіжні вчені (Дж. Гібсон, У. Мейс, Т. Менг, М. Турвей та ін.) та вітчизняні дослідники (Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Максимова, В. Семиченко, С. Сисоєва, О. Ярошинська та ін.).

Дослідженню різних аспектів розвивального освітнього середовища присвячені праці вітчизняних учених Н. Гонтаревської, Г. Білозерської, В. Калініна та ін.

Зарубіжні дослідники під адаптацією розуміють здатність будь-якої системи (живої чи неживої природи) отримати нову інформацію для наближення своєї поведінки та структури до оптимальних.

Термін «підхід» в науці тлумачиться як думка, погляд з позиції якої розглядається об'єкт. Сукупність способів, розглядів чого-небудь, впливу на кого-небудь, що-небудь, ставлення до кого-небудь, що-небудь [1, с. 969].

Адаптивний підхід передбачає створення системи, яка здатна реагувати на зміни в оточенні або внутрішньому стані, змінюючи власний стан або стан середовища таким чином, щоб ефективність її збільшувалася.

Забезпечення ефективності адаптивного навчання безпосередньо залежить від створення у закладі адаптивного освітньо-розвивального середовища. Поняття середовище належить до міждисциплінарних мега-категорій, які мають значну кількість визначень у контексті відповідних досліджень з різних галузей наук, концепцій і теорій.

На нашу думку, освітнє середовище є явищем динамічним, яке передбачає певну взаємодію особистості зі світом і є результатом діяльності всіх суб'єктів освітнього процесу у закладі вищої освіти.

Оскільки освіта – явище соціальне, а соціальне середовище визначається сукупністю соціальних умов життєдіяльності людини, що значною мірою

детермінують її свідомість, поведінку і діяльність можна зробити висновки, що освітнє середовище закладу вищої освіти поєднує соціальний і педагогічний (навчальний) аспекти життєдіяльності здобувача освіти; освітній простір, який забезпечує максимальне розкриття і реалізацію потенціалу особистості здобувача та створює оптимальні умови для його розвитку, виступає засобами побудови власного Я, власної Я-концепції розвитку.

Критерії якості освітнього середовища визначено у Положенні про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка майбутніх здобувачів вищої освіти (наказ МОН України № 977 від 11.07.2019 «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти).

З нашого погляду освітньо-розвивальне середовище закладу вищої освіти – це упорядкований простір, в якому здійснюється розвивальний освітній процес на основі варіативного змісту, індивідуалізації та диференціації, творчої активності як здобувачів так і викладачів у навчальній і позанавчальній діяльності, з використанням сучасних інтерактивних та інформаційних (цифрових) технологій; суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу та передбачає створення в закладі вищої освіти сучасного інформаційного та матеріального-технічного забезпечення.

Адаптивний підхід, спрямований на створення освітньо-розвивального середовища, може реалізовуватися у закладі вищої освіти за напрямками: програмно-предметний; інформаційно-методичний; психолого-комунікативний; соціально-особистісний, соціокультурний.

Дуже важливим є соціокультурний компонент освітньо-розвивального середовища. Соціокультурний компонент є провідним у формуванні загальної і педагогічної культури майбутніх фахівців освіти. Цей компонент забезпечує адаптованість випускників закладу вищої освіти у соціум, до суспільства, сприяє формуванню соціальної зрілості, самореалізації та самоствердженню у професійній діяльності.

Адаптивний підхід до створення освітньо-розвивального середовища передбачає розробку цілісного, системного розвивального змісту навчання, стимулювання здобувачів до оволодіння ним, а також до творчої реалізації, застосування сучасних методик та інноваційних технологій, побудови виховуючої взаємодії викладачів і здобувачів вищої освіти на рівні співтворчості; створення соціокультурного простору у навчальній та позанавчальній діяльності здобувачів вищої освіти; сучасного дизайну приміщень та матеріально-технічного забезпечення.

Узагальнення результатів наукових досліджень, аналіз власного досвіду дає можливість стверджувати:

- адаптивний підхід до створення освітньо-розвивального середовища є перспективним і ефективним за умов запровадження його у закладі вищої освіти як основного;

- провідну роль в реалізації адаптивного підходу до освітньо-розвивального середовища відіграє мотиваційна сфера сучасного викладача, характерною особливістю якого має бути наявність потреби у неперервній самоактуалізації та саморозвитку, спрямованого на реалізацію особистісних і професійних устремлінь.

- проблема адаптації займає одну з ключових позицій у системі вищої освіти й особливого значення набуває в контексті сучасної інтенсивної трансформації українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. / голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь. ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

2. Гонтаровська Н. Б. Освітнє середовище як фактор розвитку особистості дитини : монографія. К. : Вид-во РВА «Дніпро» VAL, 2010. 623 с.

3. Шапран О. І. Створення інноваційного освітнього середовища в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя / О. І. Шапран,

Ю. П. Шапран. *Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 9. С. 108–110.

4. Ярошинська О. О. *Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : монографія* / О. О. Ярошинська. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. 456 с.